

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 2 Οκτωβρίου 2019, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Προεδρεύων Αντιπρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Γεωργία Μαραγκού και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Σταμάτιος Πουλής, Δημήτριος Πέππας, Στυλιανός Λεντιδάκης, Βιργινία Σκεύη, Δέσποινα Τζούμα, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Αργυρώ Μαυρομματή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, και Αντιγόνη Στίνη, Σύμβουλοι. Επίσης μετείχαν οι Σύμβουλοι Ευαγγελία Σεραφή, Ειρήνη Κατσικέρη, Νεκταρία Δουλιανάκη και Βασιλική Πέππα, ως αναπληρωματικά μέλη. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να δικάσει την από 13 Νοεμβρίου 2017 (ΑΒΔ .../20.11.2017) αίτηση αναίρεσης του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη,

Κατά του ... του ..., κατοίκου ... (οδός ...), ο οποίος δεν παραστάθηκε.

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της ... απόφασης του ΙΙ Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Με την υπό κρίση αίτηση και για τους λόγους που αναφέρονται σε αυτήν, ζητείται η αναίρεση της προαναφερόμενης απόφασης.

Κατά τη συζήτηση

Ο εκπρόσωπος του Ελληνικού Δημοσίου ζήτησε την παραδοχή της αίτησης και

Ο Επίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο πρότεινε την παραδοχή της αίτησης αναίρεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με χρήση της υπηρεσίας τηλεδιάσκεψης e:Presence.gov.gr, με παρόντα τα τακτικά μέλη που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Δημήτριο Πέππα και Στυλιανό Λεντιδάκη, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ/τος 1225/1981).

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Αργυρώς Μαυρομαμάτη και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά τον νόμο

1. Η υπό κρίση αίτηση για την αναίρεση της ... απόφασης του II Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, για την οποία δεν απαιτείται η καταβολή παραβόλου (άρθρο 73 του ν. 4129/2013), έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα και κατά τα λοιπά νομότυπα, παρά την ερημοδικία του αναιρεσιβλήτου, ο οποίος, όπως προκύπτει από την από 4 Σεπτεμβρίου 2019, περί επιδόσεως κλήσεως, έκθεση του ..., κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα για να παραστεί στη συζήτηση. Επομένως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω ως προς τη βασιμότητα των λόγων της.

2. Με την αναιρεσιβαλλομένη έγινε δεκτή η από 19.5.2008 έφεση του ήδη αναιρεσιβλήτου, πολιτικού συνταξιούχου, κατά της .../2008 απόφασης της Επιτροπής Ελέγχου Πράξεων και Κανονισμού Συντάξεων (ΕΕΠΚΣ) του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ), κατά το μέρος που η ανακαθορισθείσα, με την απόφαση .../2007 πράξη της 42^{ης} Διεύθυνσης του ΓΛΚ, σύνταξή του ορίστηκε πληρωτέα από την πρώτη του μήνα χρονολογίας έκδοσής της, κατ' εφαρμογή του άρθρου 66 παρ. 8 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα (π.δ. 167/2007, φ. 210 Α') και όχι από τριετίας από την έκδοσή της, σύμφωνα με το άρθρο 60 παρ. 1 του ίδιου Κώδικα.

3. Κατά τα αναιρετικώς ανέλεγκτα γενόμενα δεκτά από το δικάσαν Τμήμα, η .../2008 απόφαση της ΕΕΠΚΣ του ΓΛΚ εκδόθηκε επί ένστασης του ήδη αναιρεσιβλήτου κατά της .../2007 πράξης της 42^{ης} Διεύθυνσης του ΓΛΚ, με την οποία τροποποιήθηκε η .../.../13.7.1998 πράξη κανονισμού της σύνταξης του αναιρεσιβλήτου και ανακαθορίστηκε η σύνταξη αυτού, με προσαύξηση επί του συντάξιμου μισθού, του ποσοστού της σύνταξής του κατά 3/50, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 5 του ν. 1902/1990 και τα κριθέντα στη 1301/1993 απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ορίστηκε δε αυτή πληρωτέα από 1.3.2007, κατ' εφαρμογή της ειδικής διάταξης του άρθρου 66 παρ. 8 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα.

4. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δέχθηκε κατά πλειοψηφία ότι η ΕΕΠΚΣ έσφαλε, επειδή απέρριψε την ένσταση του ήδη αναιρεσιβλήτου κατά της .../2007 πράξης της 42^{ης} Διεύθυνσης του ΓΛΚ, κατά το μέρος που με την πράξη αυτή ορίστηκε η ανακαθορισθείσα, με την προσαύξηση, σύνταξη, πληρωτέα από το Δημόσιο Ταμείο, από 1.3.2007, δηλαδή από την πρώτη του μήνα της χρονολογίας έκδοσης της πράξης, εφαρμόζοντας την ειδική διάταξη του άρθρου 66 παρ. 8 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, και όχι από τριετίας, από την ως άνω ημερομηνία, σύμφωνα με τη γενική διάταξη του άρθρου 60 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Κατά την αναιρεσιβαλλομένη, το Δημόσιο δεν επικαλείται, ούτε παρέχει σαφή επεξηγηματικά στοιχεία, τα οποία εμπίπτουν στη σφαίρα γνώσης του, ως προς τις επιπτώσεις που θα είχε στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος η εφαρμογή στην προκειμένη περίπτωση του κανόνα της τριετούς αναδρομής των οικονομικών αποτελεσμάτων των πράξεων, με τις οποίες κανονίζεται το πρώτον ή ανακαθορίζεται ή αναπροσαρμόζεται αυξητικά σύνταξη, που προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 60 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα. Εν όψει αυτών, δεν προκύπτει ότι τηρήθηκε, εν προκειμένω, μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ της προστασίας της περιουσίας του εκκαλούντος και ήδη αναιρεσιβλήτου και των επιταγών του γενικού συμφέροντος, με την εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 8 του άρθρου 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ως προς την αναδρομική έκταση των οικονομικών αποτελεσμάτων της .../2007 πράξης της 42^{ης} Διεύθυνσης του ΓΛΚ, με την οποία ανακαθορίστηκε αυξητικά η σύνταξή του και συνεπώς υπήρξε παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό προς το άρθρο 1 του 1ου Πρωτοκόλλου αυτής.

5. Με τον μοναδικό λόγο αναίρεσης, προβάλλεται ότι, κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου, το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε τα αναφερόμενα στη σκέψη 4 της παρούσας, ήτοι ότι στην ένδικη διαφορά εφαρμοστέα τυγχάνει η διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 60 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων και όχι η ειδική διάταξη της παραγράφου 8 του άρθρου 66 του ίδιου Κώδικα, η οποία, κατά παρέκκλιση των οριζόμενων στο άρθρο 60 παρ. 1, τυγχάνει εφαρμογής στις περιπτώσεις των συνταξιοδοτικών πράξεων, που εκδίδονται ύστερα από μεταβολή της νομολογίας, όπως εν προκειμένω και ορίζει ότι τα οικονομικά αποτελέσματα των πράξεων ή αποφάσεων που εκδίδονται δυνάμει αυτής αρχίζουν από την πρώτη του μήνα της χρονολογίας έκδοσής τους και δεν επεκτείνονται αναδρομικώς σε προγενέστερο διάστημα. Τούτο διότι τα οικονομικά αποτελέσματα των πράξεων ή αποφάσεων των συνταξιοδοτικών οργάνων, που εκδίδονται κατά τη διαδικασία της παραγράφου 8 του άρθρου 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, λόγω αλλαγής νομολογίας, αρχίζουν από την πρώτη του μήνα της χρονολογίας έκδοσής τους και δεν επεκτείνονται αναδρομικώς σε προγενέστερο διάστημα,

καθόσον μέχρι την επανεξέταση της οικείας συνταξιοδοτικής υπόθεσης εξακολουθεί, για λόγους ασφάλειας του δικαίου, να ισχύει και να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της η προηγούμενη οριστική και απρόσβλητη πράξη ή απόφαση. Συνεπώς δεν γεννάται για το προγενέστερο διάστημα περιουσιακής φύσης αξίωση, που να προστατεύεται από το Σύνταγμα ή το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

6. Ο Κώδικας Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (π.δ. 169/2007, φ. 210 Α'), ως ίσχυε στον κρίσιμο χρόνο, όριζε στο άρθρο 60 παρ. 1 (άρθρο 60 παρ. 1 α.ν. 1854/1951, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 18 παρ. 10 του ν. 1489/84), ότι «[δ]εν επιτρέπεται σε καμιά ανεξάρτητα περίπτωση ν' αναγνωρισθούν αναδρομικά σε βάρος του Δημόσιου Ταμείου οικονομικά δικαιώματα από συντάξεις για χρονικό διάστημα πέρα των τριών ετών από την πρώτη του μήνα κατά τον οποίο εκδίδεται η σχετική πράξη ή απόφαση», ενώ στο άρθρο 66 παρ. 8 ότι «[υ]ποθέσεις για συντάξεις που κρίθηκαν οριστικά και τελεσίδικα με τη διαδικασία των παραγράφων 1-7 αυτού του άρθρου, μπορούν να επαναφερθούν για εξέταση σε πρώτο βαθμό με αίτηση των ενδιαφερομένων (...) εφόσον αυτοί επικαλούνται αντίθετη απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, που εκδόθηκε μετά τη χρονολογία έκδοσης της οριστικής απόφασης, η οποία προσβάλλεται», διευκρινίζεται δε ρητώς στη συνέχεια ότι «[τ]α οικονομικά αποτελέσματα των πράξεων ή αποφάσεων που εκδίδονται με τη διαδικασία του προηγούμενου εδαφίου, αρχίζουν από την πρώτη του μήνα της χρονολογίας έκδοσής τους».

7. Από τις διατάξεις που παρατέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη συνάγεται ότι, καταρχήν, το οικονομικό αποτέλεσμα των πράξεων ή αποφάσεων κανονισμού σύνταξης, εκτείνεται αναδρομικά μέχρι τρία έτη από την έκδοση των εν λόγω πράξεων ή αποφάσεων, ομοίως δε όταν με απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου ακυρώνεται ή μεταρρυθμίζεται συνταξιοδοτική πράξη ή απόφαση, που περιέχει κρίση επί του συνταξιοδοτικού δικαιώματος του ενώπιον του Δικαστηρίου προσφεύγοντος και κανονίζεται για πρώτη φορά ή ανακαθορίζεται ή αναπροσαρμόζεται ήδη κανονισθείσα σύνταξη, τα οικονομικά αποτελέσματα της κανονιζόμενης, ανακαθοριζόμενης ή αναπροσαρμοζόμενης σύνταξης επιτρεπτά αναδράμουν μέχρι τρία (3) έτη από την πρώτη του μήνα έκδοσης της ακυρούμενης ή μεταρρυθμιζόμενης με την απόφαση του Δικαστηρίου πράξης ή απόφασης. Κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται η επανεξέταση σε πρώτο βαθμό συνταξιοδοτικής υπόθεσης, που έχει κριθεί οριστικά και τελεσίδικα με πράξη ή απόφαση του κατά νόμο αρμόδιου συνταξιοδοτικού οργάνου, εφόσον επακολούθησε της κρίσης αυτής αντίθετη αμετάκλητη απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ως τέτοια δε, θεωρείται η απόφαση εκείνη που εκδίδεται στο πλαίσιο άλλης

συνταξιοδοτικής διαφοράς και με την οποία ερμηνεύεται και εφαρμόζεται διαφορετικά η διάταξη νόμου, κατ' εφαρμογή της οποίας εκδόθηκε η προηγούμενη πράξη ή απόφαση, έτσι ώστε να προκύπτει αντίθετο αποτέλεσμα και να επέρχεται νομολογιακή μεταβολή επί του συγκεκριμένου νομικού ζητήματος, που αφορά στην υπόθεση που επαναφέρεται προς νέα κρίση. Περαιτέρω, τα οικονομικά αποτελέσματα των πράξεων ή αποφάσεων, που εκδίδονται ή που θα έπρεπε να εκδοθούν, λόγω αλλαγής νομολογίας, αρχίζουν από την πρώτη του μήνα της χρονολογίας έκδοσής τους και δεν επεκτείνονται αναδρομικώς σε προγενέστερο διάστημα.

8. Με τη ρύθμιση περί επανεξέτασης συνταξιοδοτικής πράξης ή απόφασης λόγω αλλαγής νομολογίας σκοπείται η επανάκριση περαιωμένων υποθέσεων για λόγους επιείκειας, ισότητας και δικαιοσύνης, προκειμένου επί του ίδιου νομικού ζητήματος να υπάρχει ομοιότητα ρύθμισης και δη ευνοϊκής για τον ενδιαφερόμενο, στον οποίο, εν όψει της μεταστροφής της νομολογίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, παρέχεται αυτοτελής νομική βάση για την υποβολή σχετικής αίτησης. Χωρίς τη θέσπιση της εν λόγω ρύθμισης δεν θα αναγνωριζόταν αντίστοιχο νομικό πεδίο ενέργειας για τον ενδιαφερόμενο, ο οποίος και θα δεσμευόταν είτε από τη λειτουργία του δεδικασμένου της δικαστικής απόφασης, που τυχόν είχε εκδοθεί στη συνταξιοδοτική υπόθεσή του, είτε από την οριστικότητα της οικείας συνταξιοδοτικής πράξης, σε περίπτωση περαίωσης της υπόθεσής του στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Μέχρι την επανεξέταση της οικείας συνταξιοδοτικής υπόθεσης εξακολουθεί, για λόγους ασφάλειας του δικαίου, να ισχύει και να παράγει τα έννομα αποτελέσματά της η προηγούμενη οριστική και απρόσβλητη (δυσμενής για τον ενδιαφερόμενο) πράξη ή απόφαση. Τούτο δε, διότι με τη ρύθμιση αυτή προδήλως ισορροπείται, μετά από στάθμιση του δημοσίου συμφέροντος, αφενός μεν η ανάγκη να τροποποιηθεί η συνταξιοδοτική πράξη με βάση τα ευνοϊκότερα για τον συνταξιούχο δεδομένα, όπως αυτά διαμορφώθηκαν με τη νεότερη νομολογία, αφετέρου δε οι αρχές της ασφαλείας δικαίου, της οριστικότητας και δεσμευτικότητας των αποφάσεων των συνταξιοδοτικών οργάνων, που επιβάλλουν την καταρχήν μη ανατροπή ήδη κριθέντων ζητημάτων, της δημοσιονομικής πειθαρχίας και της χρηστής εκτέλεσης του κατά το άρθρο 79 του Συντάγματος εγκριθέντος προϋπολογισμού της χώρας (βλ. ΕλΣ Ολ. 1670/2004, 1969/2005, 2726, 2826/2006, 499, 2440/2007, 55, 57/2008, 281, 1681, 3059, 3127/2009.).

9. Το δικάσαν Τμήμα, όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφασή του, δέχθηκε τα εξής: (α) Με την .../1991 πράξη του Διευθυντή της 42^{ης} Διεύθυνσης του ΓΛΚ κανονίστηκε στον αναιρεσίβλητο, τέως υπάλληλο το Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, μηνιαία σύνταξη με βάση

την από έτη 37 - μήνες 7 - ημέρες 9 συνολική συντάξιμη υπηρεσία του, χωρίς, ωστόσο, να χορηγηθεί σε αυτόν η προβλεπόμενη στην παράγραφο 3 του άρθρου 5 του ν. 1902/1990 προσαύξηση του επί του συντάξιμου μισθού του ποσοστού της σύνταξής του κατά 3/50, για την πέραν των 35 ετών στρατιωτική του υπηρεσία (από έτη 2 - μήνες 7 - ημέρες 9). (β) Κατά της πράξης αυτής ο αναιρεσίβλητος δεν άσκησε ένσταση, σύμφωνα με τις παραγράφους 1-6 του άρθρου 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ούτε έφεση, με αποτέλεσμα τα συνταξιοδοτικά δεδομένα του να καταστούν οριστικά. (γ) Εν συνεχεία, με την 1301/1991 απόφαση της Ολομέλειας του παρόντος Δικαστηρίου, που εκδόθηκε στο πλαίσιο άλλης συνταξιοδοτικής διαφοράς, κρίθηκε ότι η χορήγηση της ως άνω προσαύξησης προϋποθέτει ότι ο υπάλληλος υπηρετούσε κατά την έναρξη ισχύος του ν. 1902/1990 και εξήλθε από την υπηρεσία μετά από αυτή, χωρίς όμως περαιτέρω να απαιτείται και ο χρόνος, κατά τον οποίο παρασχέθηκε η μετά τη συμπλήρωση των 35 ετών υπηρεσία, να είναι μεταγενέστερος εκείνου της έναρξης ισχύος του νόμου αυτού και, συνεπώς, συνυπολογίζεται και ο χρόνος που διανύθηκε πριν από την έναρξη της ισχύος του. (δ) Ακολούθως, ο αναιρεσίβλητος, ο οποίος είχε συμπληρώσει 35 έτη συντάξιμο χρόνο υπηρεσίας πριν την έναρξη της ισχύος του ν. 1902/1990 με την υπ' αριθμ. πρωτ. .../9.2.2007 αίτησή του προς το ΓΛΚ ζήτησε τη χορήγηση της ως άνω προσαύξησης αναδρομικά από την ημερομηνία συνταξιοδότησής του. (ε) Η αρμόδια 42^η διεύθυνση του ΓΛΚ που επιλήφθηκε, αφού θεώρησε ότι η αίτηση αυτή υποβλήθηκε παραδεκτώς και εμπροθέσμως, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 παρ. 8 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, γεγονός που δεν αμφισβητείται από το Ελληνικό Δημόσιο, με την .../2007 πράξη της, τροποποιητική της .../.../13.7.1998 όμοιας πράξης, επικαλούμενη την ως άνω απόφαση του παρόντος Δικαστηρίου, ανακαθόρισε τη σύνταξή του με την προσαύξηση του επί του συντάξιμου μισθού του ποσοστού της σύνταξής του κατά 3/50, όρισε δε αυτή πληρωτέα από 1.3.2007, δηλαδή από την πρώτη του μήνα έκδοσής της. (στ) Κατά της πράξης αυτής ο αναιρεσίβλητος άσκησε την από 5.7.2007 ένσταση ενώπιον της ΕΕΠΚΣ και ζήτησε τη μεταρρύθμισή της, κατά το μέρος που η ανακαθορισθείσα κατά τα ανωτέρω σύνταξή του ορίστηκε πληρωτέα από 1.3.2007 και όχι από πενταετίας ή επικουρικά από τριετίας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 60 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, η οποία απορρίφθηκε με την .../2008 απόφαση της εν λόγω Επιτροπής. (ζ) Κατά της πράξης αυτής, ο αναιρεσίβλητος άσκησε την από 19.5.2008 έφεση - αγωγή, η οποία, με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, αφενός μεν κατά το αγωγικό σκέλος απορρίφθηκε ως απαράδεκτη λόγω της αοριστίας της, αφετέρου δε ως προς το σκέλος της έφεσης έγινε δεκτή.

10. Το δικάσαν Τμήμα έκανε δεκτούς τους προβληθέντες με την έφεση ισχυρισμούς με τις κατωτέρω σκέψεις: (α) Ο ως άνω θεσπιζόμενος

πρόσθετος χρονικός περιορισμός στην αναδρομική ικανοποίηση ήδη γεγενημένων συνταξιοδοτικών αξιώσεων, που υπαγορεύεται από την αρχή της ασφάλειας δικαίου στο πεδίο των συνταξιοδοτικών υποθέσεων, υπό την έννοια της σταθερότητας και της προβλεψιμότητας των σχετικών εννόμων σχέσεων, αλλά και προς διασφάλιση της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, συνιστά καταρχήν θεμιτό περιορισμό των περιουσιακών τους δικαιωμάτων, τα οποία υφίσταντο για όσους πληρούσαν τις προϋποθέσεις που έθετε ο νόμος και δεν θέτει ζήτημα συμβατότητας προς το άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. (β) Περαιτέρω, με τη θέσπιση του επίμαχου πρόσθετου χρονικού περιορισμού ως προς την αναδρομική ικανοποίηση αξιώσεων από συνταξιοδοτικά δικαιώματα εισάγεται διάκριση μεταξύ των εν λόγω δικαιούχων σε σχέση με άλλους συνταξιούχους, στους οποίους επίσης δεν αναγνωρίστηκαν παρά τον νόμο (εσφαλμένα) τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα και προσέφυγαν δικαστικά κατά της βλαπτικής προς αυτούς πράξης ή απόφασης, για τους οποίους ισχύει ο γενικός κανόνας της τριετούς αναδρομής. (γ) Η διαφορετική δε μεταχείριση των δύο αυτών κατηγοριών δικαιούχων ως προς την έκταση της αναδρομικής ικανοποίησης των αξιώσεών τους από συνταξιοδοτικά δικαιώματα που προβλέπονταν από το νόμο, αλλά δεν αναγνωρίστηκαν από σφάλμα των συνταξιοδοτικών οργάνων, δικαιολογείται κατ' αρχήν, αφού η πρώτη κατηγορία δεν επέδειξε ενδιαφέρον για τη δικαστική προσβολή της σχετικής πράξης ή απόφασης της διοίκησης. (δ) Όμως και στην περίπτωση της εφαρμογής του γενικού κανόνα της τριετούς αναδρομής του άρθρου 60 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, ως προς τις αξιώσεις όσων το συνταξιοδοτικό δικαίωμα προσδιορίστηκε με πράξη των συνταξιοδοτικών οργάνων που εκδόθηκε κατά τη διαδικασία του άρθρου 66 παρ. 8 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα αυτοί θα ικανοποιηθούν σε μικρότερη έκταση σε σχέση με όσους δικαιώθηκαν δικαστικά, αφού όπως έχει προεκτεθεί η καταβολή της σύνταξης που κανονίζεται ή κατ' αύξηση ανακαθορίζεται ή αναπροσαρμόζεται με δικαστική απόφαση ανατρέχει έως τρία έτη από την πρώτη του μήνα της έκδοσης της (αρχικής) αρνητικής πράξης ή απόφασης των συνταξιοδοτικών οργάνων. (ε) Εν όψει αυτών, η εφαρμογή του προβλεπόμενου στην παράγραφο 8 του άρθρου 66 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα πρόσθετου χρονικού περιορισμού για τις αξιώσεις όσων τα συνταξιοδοτικά τους δικαιώματα προσδιορίστηκαν κατά τη διαδικασία του άρθρου αυτού, οδηγεί σε σημαντική διαφοροποίηση των δύο αυτών κατηγοριών δικαιούχων, ως προς την αναδρομική ικανοποίηση των αξιώσεών τους, η οποία για να είναι σύμφωνη με το άρθρο 14 της ΕΣΔΑ, πρέπει να προκύπτει ότι τηρήθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του υπηρετούμενου σκοπού και της προστασίας της περιουσίας του δικαιούχου. (στ) Δοθέντος δε ότι ο σκοπός της ασφάλειας του δικαίου, που υπαγορεύει η επίμαχη ρύθμιση, πληρούται αρκούντως με το χρονικό περιορισμό, που

τίθεται με τη διάταξη του άρθρου 60 παρ. 1, πρέπει σε κάθε περίπτωση να προκύπτουν από συγκεκριμένα στοιχεία οι επιπτώσεις, που θα έχει, στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος, η εφαρμογή της τριετούς αναδρομής και ως προς την ικανοποίηση των σχετικών αξιώσεων. (ζ) Εν όψει αυτών, με την εφαρμογή της παραγράφου 8 του άρθρου 66 έκρινε ότι δεν τηρήθηκε, εν προκειμένω, μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ της προστασίας της περιουσίας του αναιρεσίβλητου και των επιταγών του γενικού συμφέροντος, ως προς την αναδρομική έκταση των οικονομικών αποτελεσμάτων της .../2007 πράξης της 42^{ης} Διεύθυνσης του ΓΛΚ, με την οποία ανακαθορίστηκε αυξητικά η σύνταξή του και ότι, συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής, όπως βασίμως προβαλλόταν από τον ήδη αναιρεσίβλητο, ύστερα από εκτίμηση του περιεχομένου και της ουσίας των ισχυρισμών της έφεσής του.

11. Η Ολομέλεια διαπιστώνει ότι το δικάσαν Τμήμα ερμήνευσε και εφάρμοσε τον διέποντα την κρινόμενη έννομη σχέση νόμο κατά τρόπο που στοιχειοθετεί μεταστροφή της νομολογίας του Δικαστηρίου, ενώ συγχρόνως αναγνώρισε, επικαλούμενο την αρχή της δίκαιης ισορροπίας, διακριτική εξουσία σε όργανο της εκτελεστικής λειτουργίας να προβαίνει σε σταθμίσεις οδηγούσες σε μη εφαρμογή ρητής νομοθετικής διάταξης.

12. Αν και η νομολογία, κατά τη συνταγματική αντίληψη περί διάκρισης των λειτουργιών, δεν αποτελεί αυτοτελή πηγή του δικαίου, εν τούτοις στην έννοια του "νόμου", στον οποίο υπόκεινται σύμφωνα με το άρθρο 87 παρ. 2 του Συντάγματος οι δικαστές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, περιλαμβάνεται και η νομολογία των ανώτατων δικαστηρίων όταν είναι πάγια, με την οποία ερμηνεύεται ο "νόμος". Μεταστροφές πάγιας νομολογίας, επιχειρούμενες από δικαστήρια της ουσίας, δεν αποκλείονται, αλλά, για να είναι σύμφωνες με την απαίτηση ασφάλειας του δικαίου που απορρέει από τη γενικότερη αρχή του κράτους δικαίου, πρέπει να αιτιολογούνται είτε ως συνάρτηση μιας ευρύτερης εξέλιξης της έννομης τάξης είτε ως αποτέλεσμα της μεταβολής των κοινωνικών συνθηκών, που, και στις δύο περιπτώσεις, επιβάλλουν νέα ερμηνευτική προσέγγιση των ισχυουσών ρυθμίσεων. Εξ άλλου, τόσο οι απαιτήσεις που απορρέουν από την αρχή της αναλογικότητας όσο και οι ειδικότερες σταθμίσεις τις οποίες επιβάλλει η αρχή της δίκαιης ισορροπίας ενσωματώνονται κατ' αρχήν στις νομοθετικές ρυθμίσεις, οι οποίες και διασφαλίζουν σε νομοθετικό επίπεδο την τήρηση των αρχών αυτών. Αν οι εν λόγω αρχές γίνονταν αντιληπτές ως επιβάλλουσες σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση εφαρμογής του νόμου που τις πραγματώνει την επανεξέταση από όργανα της εκτελεστικής λειτουργίας εκ νέου της ορθότητας της

νομοθετικής στάθμησης θα κατελύετο η έννοια του νόμου ως κανόνα γενικής εφαρμογής ίσου προς όλους.

13. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, το δικάσαν Τμήμα εκκινώντας από την καινοφανή στη νομολογία παραδοχή ότι η μη αναδρομική ικανοποίηση των επίδικων αξιώσεων από συνταξιοδοτικά δικαιώματα οφείλεται σε «σφάλμα των συνταξιοδοτικών οργάνων», και όχι στην εφαρμογή ρητής νομοθετικής ρύθμισης, δέχτηκε για πρώτη φορά στη νομολογία ότι για το προηγούμενο της έκδοσης της .../2007 πράξης χρονικό διάστημα υφίσταται γεγεννημένη περιουσιακή αξίωση του ήδη αναιρεσίβλητου και ότι με την επιχειρούμενη με το άρθρο 66 παρ. 8 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα επέμβαση στην περιουσία του δεν τηρείται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ της προστασίας της τελευταίας και των επιταγών του γενικού συμφέροντος, διαπιστώνοντας εξ αυτού του λόγου παραβίαση του άρθρου 14 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής. Όμως, η εφαρμοσθείσα διάταξη της παραγράφου 8 του άρθρου 66, με την οποία περιορίζεται η αναδρομικότητα των αποτελεσμάτων των εκδιδόμενων βάσει αυτής πράξεων, ουδόλως αντίκειται στις προαναφερθείσες διατάξεις της ΕΣΔΑ. Και τούτο διότι, η προβλεπόμενη στον νόμο διαφορετική μεταχείριση, ως προς την έκταση της αναδρομικής ικανοποίησης των αξιώσεών τους από συνταξιοδοτικά δικαιώματα, των δικαιούχων, των οποίων το συνταξιοδοτικό δικαίωμα προσδιορίστηκε με βάση τη διάταξη αυτή και όσων δικαιώθηκαν δικαστικά, κατ' εφαρμογή του άρθρου 60 παρ. 1, δικαιολογείται αντικειμενικά, καθώς πρόκειται για πρόσωπα που δεν τελούν υπό ουσιωδώς όμοιες συνθήκες, δεδομένου ότι η πρώτη κατηγορία δεν επέδειξε ενδιαφέρον για τη δικαστική προσβολή της σχετικής πράξης ή απόφασης της διοίκησης (ΕΛΣ Ολ. 2627/2006, 281/2009). Εφόσον δε, η επίμαχη ρύθμιση κείται εντός του περιθωρίου εκτίμησης του νομοθέτη, ως ειδική δε διάταξη επικρατεί κάθε άλλης αντίθετου περιεχομένου, δεν απόκειται στον δικαστή να υποδείξει στον νομοθέτη άλλη επιλογή, όπως είναι η εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 60. Τέλος, όσον αφορά την αποδοχή ότι «πρέπει σε κάθε περίπτωση να προκύπτουν από συγκεκριμένα στοιχεία οι επιπτώσεις που θα έχει στη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος η εφαρμογή της τριετούς αναδρομής του άρθρου 60 παρ. 1 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα ως προς την ικανοποίηση των σχετικών συνταξιοδοτικών αξιώσεων» κάθε φορά από τον αριθμό των αιτήσεων των συνταξιούχων, το Δικαστήριο κρίνει ότι αν γινόταν δεκτό ότι όργανο της εκτελεστικής λειτουργίας οφείλει σε κάθε περίπτωση να προβαίνει σε τέτοιου είδους εκτιμήσεις, που εξαρτώνται και από το τυχαίο γεγονός του αριθμού των σχετικών αιτήσεων των συνταξιούχων, θα ανατρεπόταν η ισότητα μεταχείρισης των συνταξιούχων, πέραν των πρακτικών δυσχερειών επίτευξης ενός τέτοιου υπολογισμού.

14. Επομένως, ο προβαλλόμενος λόγος αναίρεσης είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός. Συνεπώς, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να γίνει δεκτή, να ανααιρεθεί η .../2017 οριστική απόφαση του ΙΙ Τμήματος και η κρινόμενη διαφορά, η οποία είναι εκκαθαρισμένη κατά το πραγματικό να διακρατηθεί από την Ολομέλεια, εν συνεχεία δε η τελευταία, δικάζοντας την από 19.5.2008 έφεση του ήδη ανααιρεσιβλήτου κατά της .../2008 απόφασης της ΕΕΠΚΣ του ΓΛΚ, να την απορρίψει.

15. Κατ' εκτίμηση των περιστάσεων, να απαλλαγεί ο καθ' ου από τη δικαστική δαπάνη (άρθρο 275 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, σε συνδυασμό με το άρθρο 123 του π.δ/τος 1225/1981, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την αίτηση.

Αναιρεί την .../2017 απόφαση του ΙΙ Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά τα οριζόμενα στο σκεπτικό.

Διακρατεί την υπόθεση.

Δικάζει την από 19.5.2008 έφεση του ... του ... κατά της .../2008 απόφασης της ΕΕΠΚΣ του ΓΛΚ.

Απορρίπτει την έφεση.

Απαλλάσσει τον αναηρεσιβλήτο από τη δικαστική δαπάνη του αναηρεσειόντος.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, σε τηλεδιάσκεψη, στις 24 Ιουνίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΑΡΓΥΡΩ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 11 Μαρτίου 2021.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ